

аспектами природоохоронної справи. У цілому в кожному розділі курсів біології послідовність вивчення взаємодії суспільства і природи включає п'ять етапів: 1) формування у учнів мотивів необхідності і бажання, прагнення та інтерес до пізнання об'єктів, явищ живої природи і людини як природної істоти; 2) розвиток пізнавального інтересу учнів до діяльності людини, аналіз екологічних чинників, початкова характеристика екологічних проблем і уявлень про прогнозування можливих змін у природних системах; 3) розкриття наукових основ оптимізації взаємодії людини і природи на базі ідей охорони природи, керованої еволюції і перетворення біосфери у ноосферу; 4) на четвертому етапі досягається усвідомлення школярами історичних причин виникнення сучасних екологічних проблем, розглядаються шляхи їх розв'язання на основі міжнародного співробітництва; п'ятий етап – практичний – є важливим у формуванні відповідального ставлення учнів до природи. На цьому етапі забезпечується реальний внесок школяра у справу охорони навколишньої природи, оволодіння нормами і правилами поведінки в природному середовищі [4].

Важливо було б наблизити екологічну освіту до повсякденного життя як школярів так і дорослих людей. Треба донести до людей, що розв'язання екологічних проблем залежить практично від поведінки та вчинків кожного. Саме в руках людей майбутнє навколишнього середовища, а отже і життя.

Література

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки. — 2014. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.
2. Мусієнко М. М. та ін. Екологія: Тлумачний словник. — К.: Либідь, 2004. — С. 118.
3. Черноморденко І. Процес екологізації як сутнісний елемент трансформації суспільства / І. Черноморденко, Т. Цой // Схід. — 2009. — № 4 (95). — С. 115.
4. Мамчин Г. П. Екологічна освіта на уроках біології [Електронний ресурс] / Ганна Петрівна Мамчин // Дитячий екорух України: матеріали семінарів «Екоосвіта для ЗР». — Режим доступу до ресурсу: http://ecorezerv.ucoz.ua/publ/materiali_seminariv_quot_ekoosvita_dlja_zr_quot/statti/ekologic_hna_osvita_na_urokakh_biologiji_ganna_petrivna_mamchin/12-1-0-86.

УДК 371.13+37.03

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В.В. Танська

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Одним зі стратегічних завдань поглиблення європейської інтеграції, що має на меті створення єдиної Європи, є охорона довкілля. При цьому найактуальніша проблема всіх цивілізованих країн полягає в оптимізації взаємодії суспільства і природи шляхом підвищення рівня екологічної культури населення і, передусім, молоді. Тому входження України у світовий освітній простір висуває підвищені вимоги як до екологічної освіти молоді, так і до професійної підготовки педагогічних кадрів. Увесь комплекс екологічних проблем сучасності потребує нового осмислення, докорінного перегляду екологічної підготовки майбутнього вчителя біології, екологізації вузівської та шкільної освіти.

Аналіз наукових підходів до вивчення проблеми підготовки майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників дає нам можливість виділити серед них такі: *філософський* (В. Андрущенко, В. Вернадський, В. Волович, В. Головченко, І. Зязюн, П. Саух та інші); *історико-педагогічний* (Т. Завгородня, С. Золотухіна, М. Левківський, А. Сбруєва, О. Сухомлинська та інші); *загальнопедагогічний* (О. Антонова, С. Вітвицька, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, О. Мороз, С. Сисоєва, Л. Хомич та інші); *психологічний* (С. Дерябо, В. Крутецький, О. Кудрявцева, Д. Леонтєв, О. Мамешина, С. Рубінштейн, А. Ясвін та інші); *дидактичний* (Н. Буринська, А. Волкова, Л. Лук'янова, Л. Німець, Т. Нінова, Е. Флешар, М. Швед та інші); *екологічний* (І. Білявський, В. Бровдій, Г. Пустовіт, Н. Реймерс та інші); *соціально-екологічний* (О. Васюта, М. Лукашевич та інші); *культурологічний* (І. Грабовська, С. Лебідь, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, Г. Тарасенко та інші); *аксіологічний* (Л. Божович, О. Колонькова, Г. Тарасенко та інші); *краєзнавчо-екологічний* (П. Бурдейний, Н. Дуденко, В. Обозний, С. Совгіра та інші); *економіко-екологічний* (О. Плахотнік та інші); *технологічний* (М. Жалдак, Ю. Майбіца, О. Пехота, І. Прокопенко та інші).

Останнім часом у центрі уваги низки наукових досліджень були окремі аспекти розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів біології до екологічної освіти старшокласників. Це, насамперед, дослідження філософсько-культурологічного аспекту екологічної освіти (Г. Пустовіт), моделювання системи екологічної освіти (Л. Лук'янова), формування екологічних знань професійно-технічних закладів освіти у процесі вивчення біології (Н. Магура), вивчення психологічних умов розвитку екологічної свідомості старшокласників у системі позашкільної освіти (О. Мамешина).

Актуальність проблеми дослідження зумовлена загостренням низки суперечностей, зокрема: між соціальним запитом суспільства на екологічно культурну, екологічно освічену особистість та існуючим рівнем підготовки старшокласників за традиційною системою навчання і виховання; між необхідністю педагогічної практики у науковому обґрунтуванні підготовки майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників і відсутністю чітко розробленої технології формування у школярів готовності до цього виду діяльності; між необхідністю ефективного цілеспрямованого формування екологічної культури особистості школярів старшої школи і рівнем підготовленості учителів до здійснення цього процесу.

Зазначене вище свідчить про те, що підготовка майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників є актуальною проблемою у діяльності вищих навчальних закладів і потребує нових підходів до її оптимального розв'язання. Екологічна освіта старшокласників може слугувати потужним важелем повороту людства від руйнівного споживацького способу життєдіяльності до конструктивного і бережливо-відновлювального.

Проблема розвитку екологічної освіти має глибокі філософські, історичні, психолого-педагогічні та соціально-екологічні корені, які відображають минуле, сучасне і майбутнє. Існують різні підходи до виділення основних етапів і періодів розвитку екологічної освіти. Проведений аналіз філософської, історичної, психолого-педагогічної та спеціальної літератури дозволив нам виділити такі періоди розвитку екологічної освіти: *I період* – екологічної міфології – до XIV ст.; *II період* – емпіричної екології – XIV – I пол. XIX ст.; *III період* – становлення екології як науки – II пол. XIX – I пол. XX ст.; *IV період* – виділення соціальної екології у системі екологічних наук – 70-ті роки XX – XXI ст.

Екологічна освіта старшокласників нами розглядається як цілеспрямований процес і результат формування знань, умінь і навичок про навколишнє середовище і місце людини у ньому, способів діяльності, морально-етичних норм поведінки, формування готовності приймати екологічно доцільні рішення і – як результат – формування екологічної культури.

„Готовність майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників” – складне, комплексне, особистісне утворення, яке включає систему власне екологічних, психолого-педагогічних, соціально-екологічних та методичних знань, умінь і навичок організації навчальної діяльності учнів і формується на основі певного досвіду, позитивного ставлення, усвідомленні мотивів і потреб у даній діяльності та реалізується у процесі педагогічної діяльності.

Поняття „підготовка майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників” розглядається нами як складний комплексний багатофункціональний процес, скерований на усвідомлення мотивів, потреб в екологічній освіті та діяльності; набуття та засвоєння знань, навичок і умінь та їх творче використання; на формування цінностей та оволодіння технологіями планування й управління, необхідними для здійснення професійно-педагогічної діяльності з формування екологічної культури як учителя, так і учнів.